

Elemente lexicale de dată recentă - aspecte noi în scrisul publicistic de astăzi

Anca Anne-Marie TUDOR

Școala nr. 24, București

Rezumat

Predilecția pentru folosirea anglicismelor în contexte dintre cele mai variate devine în stilul publicistic actual tot mai pregnantă. Jurnaliștii optează pentru elementele neologice de proveniență engleză în situația selectării unui anumit cuvânt dintr-o suită de sinonime. Importul masiv de anglicisme și conservarea aspectului grafic și fonetic nu se suprapun normelor interne ale limbii române. Semnificațiile unei multitudini de anglicisme nu se dezambiguizează contextual.

Cuvinte cheie

anglicism, creativitate lexicală, neologism, dinamică

Studiul vocabularului limbii române este, fără îndoială, captivant. Cuvintele urmează traiectorii diferite și constituie, fiecare în parte, o istorie sui-generis a unei civilizații. Lexicul reprezintă secțiunea cea mai receptivă a unei limbi în ceea ce privește schimbarea, astfel **creativitatea lexicală**, înțeleasă în contextul mai cuprinzător al **dinamicii limbii**², a constituit motorul acestui articol. Atestări ale contactelor poporului român de-a lungul veacurilor, sursele de natura externă, care se regăsesc în lexicul nostru, au generat schimbarea continuă a fizionomiei acestuia. Creațiile lexicale interne au perfecționat neîncetat materialul moștenit al latinei populare. Prin adaptarea a noi elemente lexicale, integrate gradual normelor sale interne, lexicul limbii noastre s-a dezvoltat continuu păstrând și accentuând caracterul mondializat. Abordarea repetată a acestei teme vaste și complexe totodată este susținută de cel puțin două aspecte greu contestabile: caracterul însemnat al neologismelor³ pentru lexicul

² Dinamica limbii considerată drept „variație a unei limbi atât în diacronie, deci în evoluția ei de la o etapă istorică la alta, cât și în sincronie, adică în manifestările ei sincronice diversificate” (DSL, 2001, p. 180).

³ Pentru o analiză detaliată, vezi Hristea 2004, p 23-35.

românesc⁴, în special, și pentru cultura românească, în genere, precum și **influența evolutivă a limbii engleze** generată mai cu seamă de presa românească de toate tipurile⁵.

„Se poartă” anglicismele. Și lexicul are *cat-walkul* lui, presa românească actuală fiind cea care are prezentări zilnice pe toate paginile. Predilecția pentru folosirea anglicismelor în contexte dintre cele mai variate devine în stilul publicistic actual tot mai pregnantă. Jurnaliștii optează pentru elementele neologice de proveniență engleză în situația selectării unui anumit cuvânt dintr-o suită de sinonime⁶. Locuțiunea adjectivală/adverbială *en detail* („cu amănuntul, în cantități mici”) face loc, în paginile publicațiilor actuale, substantivului de origine engleză *retail* (< engl. *retail*, „the sale of goods to the public in relatively small quantities for use or consumption rather than for resale”⁷), ipostază evidentă și în

⁴ Aspect ce aparține culturii și reprezintă concomitent o condiție a acesteia, elementele lexicale neologice au constituit sursa unei vaste bibliografii. Cităm (cronologic) o serie dintre lucrările de seamă din lingvistica românească consacrate acestei teme: Gh. Adamescu, *Adaptarea la mediu a neologismelor*, București 1938; Sextil Pușcariu, *Limba română*, vol. I (“Privire generală”, București 1940, pp. 364-415; și *Études de linguistique roumaine* (capitolul: “Au sujet des néologismes”, Cluj-București, 1937, pp. 406-428; Al. Graur, *Scrisori de ieri și de azi*, București, Editura Științifică, 1970, pp. 123-148); Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a “greșelilor”* (ediția a II-a, București, 1948, pp. 464-484; N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică, 1962; N. A. Ursu și Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare*, Iași, Editura Cronica, 2004; Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*, București, Editura Științifică, 1968, pp. 103-141), Florica Dimitrescu, *Dinamica lexicului românesc*, Editura Clusium, Cluj-Napoca și Editura Logos, București, 1995, Cristian Moroianu, *Dicționar etimologic de antonime neologice*, Editura Universității din București, 2008 etc.

⁵ De altfel, și sub acest aspect, numeroasele contribuții bibliografice atestă amploarea fenomenului menționat.

⁶ Considerăm aceasta ca fiind, pe termen lung, un aspect benefic pentru limbă prin apariția unor interesante dublete sau chiar triplete lexicale (depre dublete și triplete etimologice în limba română, vezi Moroianu 2005): *afișaj-display*, *ciornă – draft*, *înfățișare – aspect – look*, *lista – imprima – printa*, *negustor – comerciant – marketer*, *respinge – rejecta*, *stretch (trousers) – leggings* etc., care permit atât varietatea exprimării, cât și economia lexicală (spre exemplu, *benchmark- indice de referință*, *billboard-panou publicitar*, *branding-construcție de marcă*, *dispozitiv-device*, *outfit-ansamblu vestimentar*, *retailer-comerciant cu amănuntul*, *smartphone-telefon inteligent*, *shopaholic-dependent de cumpărături*, *workaholic-dependent de muncă* etc.

⁷ OALD, p. 845.

următoarele contexte preluate din cotidienele Gândul și Adevărul, care conturează posibilitatea dezvoltării unui câmp lexical: „un acord de transferare a portofoliului de *retail*, care a luat și *retailul*, care are deja o poziție puternică pe segmentul corporate“ (G, 15 mai 2014, ediție online), „au continuat să fie defavorabile *retailerului* francez“ (A, 28 august 2012, ediție online), „*Retailerul* britanic de bricolaj Kingfisher“ (G, 3 martie 2014). În opinia noastră, aflul de anglicisme existent în presa audiovizuală românească descrie un proces în evidentă expansiune, dificil de epuizat în contextul istoric actual. Jurnalele românești de astăzi abundă în exprimări de tipul: *numberpad* („tastatură numerică“), „tastatura dispune și de *numberpad* complet“ (G, 7 martie 2014, ediție online), *catch-all* („care include o varietate de elemente diferite“): „partid de tip *catch-all*, cum este de altfel și...“ (JN, 7 septembrie 2011, ediție online), *touchpad* / *touchtrack* („suport tactil“): „*trackpad*-ul este mai mult decât versiunea statică a unui *mouse*“ (G, 8 noiembrie 2011, ediție online), *multitouch* („tehnologie care permite unui dispozitiv de tip touchscreen sau trackpad să înregistreze mai multe puncte de contact existente simultan pe suprafața aparatului“): „în cazul unui ecran *multitouch*, *trackpad*-ul poate interpreta gesturi complexe“ (G, 8 noiembrie 2012, ediție online), *browsing* („scanarea, navigarea pe internet“⁸): „aplicații, *browsing*, câteva clipuri pe YouTube“ (G, 17 martie 2014, ediție online), *low* („scăzut, puțin, minimal, superficial“): „dispune de un ecran tactil cu specificații medii spre *low*“ (G, 17 martie 2014, ediție online), *gaming* („riscarea unei sume de bani pentru jocuri de noroc“): „cel mai mic laptop de *gaming*“ (G, 6 august 2012, ediție online), *beauty* („înfrumusețare, frumusețe, idealizare“): „cele mai noi produse de *beauty*“ (G, 10 aprilie 2013, ediție online), *crowdfunding* („crearea unui proiect - în genere via internet - pentru colectarea unor sume mici de bani de la un număr foarte mare de oameni“): „Organizația Write A House speră să strângă 25.000 de dolari cu ajutorul site-ului de *crowdfunding* Indiegogo“ (G, 24 decembrie 2013, ediție online).

Anglicismele în „trend” populează în mod prioritar domenii și subdomenii precum cel al informaticii, al economiei, al profesiilor și,

⁸ Textele presei românești îl înregistrează exclusiv cu referire la paginile existente pe internet.

nu în ultimul rând, al finanțelor, sau al modei. În acest sens considerăm că un verb, care cunoaște numeroase atestări, cum este cazul lui *performa*, „a îndeplini, a executa o acțiune, o sarcină etc” („Există în România servicii publice care *performează* și revin” - G, 12 aprilie 2012, ediție online), ar fi trebuit să fie deja inclus în DEXI sau în MDN. În aceeași situație apreciem că se află substantivele *webcam* („cameră video inserată într-un computer”)⁹: „*webcam* care poate înregistra video la calitate HD Ready” (G, 6 august 2013, ediție online), *touchscreen* („dispozitiv de afișare care permite utilizarea prin atingerea ecranului”): „Ecranul este cel mai avansat *touchscreen* fabricat vreodată” (C, 5 octombrie 2012, ediție online), *casual* („îmbrăcăminte de zi”), unitate lexicală din terminologia modei cu multiple atestări în articolele presei actuale: „în zone stradale unde vom vinde încălțăminte *casual*” (G, 23 octombrie 2013, ediție online) și multe altele, care vor trebui înregistrate în viitoarele ediții ale dicționarilor de specialitate. *E-*, pronunțat [i:], abreviere de la *electronic*, pătruns în limba română prin preluarea engl. *e-mail* (definit ca „mesaj/poștă/scrisoare de tip electronic”), prezintă în textele publicistice românești actuale un câmp lexical în evidentă expansiune, fenomen de altfel internațional: *e-banking*¹⁰ („tranzacții bancare desfășurate electronic prin intermediul internetului”): „bancomatele și sistemele de *e-banking* ale Reiffeisen Bank nu vor funcționa la noapte” (C, 25 august 2012, ediție online), *e-book* („variantele electronice a unei cărți tipărite”): „volum de 480 de pagini, care va apărea și în format *e-book*” (C, 15 mai 2014, ediție online), *e-business* („schimb comercial între două sau mai multe părți dirijate prin intermediul internetului; o altă formă de *e-commerce*”), *e-commerce* („tranzacții comerciale desfășurate electronic prin intermediul internetului”): „aduce în premieră în România lideri la nivel mondial din industria *e-commerce*” (ziare.com, 13 ianuarie

⁹ Alături de care menționăm și elementele lexicale *webblog*, *webpage*, *website*, prezente constant în paginile presei românești actuale, unde cunosc atestări, în genere, fără secvența *web-*, aspect ce constituie, în opinia noastră, o pierdere semnificativă relativă la consecvență; vezi și *hard*, *soft*, *share*, unde s-a renunțat la elementul formative *-ware*, ceea ce le îndepărtează de ansamblul de formații alcătuite cu segmentul în discuție (*freeware*, *malware*, *spyware* etc).

¹⁰ Substantivul în discuție cunoaște în presa românească varianta *e-bank*, existentă și în presa englezească.

2012), *e-reader* („aparat/dispozitiv/aplicație care permite citirea unui material în format electronic”): „ofertă de 1 miliard de dolari pentru divizia de *e-readere*” (G, 9 mai 2013, ediție online). Prezente adesea ca împrumuturi și, mai rar, drept calcuri după tipare din aceeași limbă engleză, paginile publicațiilor românești selectează frazeologisme neologice precum: *market-leader* („lider de piață”), *market-maker* („formator de piață”), *market-share* („cotă / parte de piață”), *open-market* („piață liberă”), care generează extinderea câmpului semantic al substantivului *market*, alături de cea a mai vechiului *pieță* (din it. *piazza*).

Cu toate că noilor achiziții lexicale cu etimon englezesc li se adaugă mărci specifice sistemului gramatical românesc (aspect ce ține de adaptare), în numeroase cazuri acestea nu facilitează scrierea sau rostirea elementelor respective. Anticipăm că englezisme, de tipul *casual*, *e-book*, *multitouch*, *smartphone*¹¹, *touchscreen*, *upselling* etc., nuse vor încadra în normele de pronunțare sau de ortografiere existente în ultima ediție a DOOM2. Argumentul central în acest sens îl constituie un factor psihologic, trendul lingvistic, care generează conservarea aspectului din limba sursă a împrumuturilor asociat prestigiului de natură lingvistică al corespondentelor (în perioada de față) mai cu seamă englezești¹². Astfel, alături de elemente lexicale, precum *cash* [pron. *cheș*], *mouse* [pron. *maūs*], *single* [pron. *singl*], *site* [pron. *sait*] etc., viitoarea ediție DOOM2 va înregistra alte sute de excepții, astfel încât predarea regulilor de rostire și scriere a cuvintelor din limba română din școlile românești își va modifica fizionomia precum lexicul limbii noastre în condițiile schimbărilor propuse constant de societatea actuală.

Abrevieri

DEXI = *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, (Coordonator științific: E. Dima, Autori: E. Dima, D. Cobeț, L. Manea, E. Dănilă, G. E. Dima, A. Dănilă, L. Botoșineanu), Editura: ARC și Gunivas, 2007.

¹¹ Paginile presei românești îl selectează astăzi și pe *smartwatch* „ceas inteligent” („dispozitivul care transformă orice ceas în *smartwatch*” – G, 16 mai 2014, ediție online), cu atestări puțin numeroase justificate sub aspect semantic.

¹² Aspect menționat de Stoichițoiu-Ichim 2007, p. 582.

DOOM2	= <i>Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române</i> , Academia Română (Coordonator: I. Vintilă - Rădulescu). Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura „Univers Enciclopedic”, 2005.
DSL	= <i>Dicționar de științe ale limbii</i> , A. Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărașu, L. Ionescu-Ruxăndoiu, M. Mancaș, G. Pană Dindelegan, Editura Nemira, 2001.
MDN	= <i>Marele dicționar de neologisme</i> (Ediția a X-a, revăzută, augmentată și actualizată), Fl. Marcu, București, Editura Saeculum Vizual, 2008.
OALD	= A. S. Hornby, <i>Oxford AdvancedLearner' Dictionary</i> , 7 th edition, Oxford, Oxford University Press, 2005.

Surse

A – „Adevărul”- ziar;
C – Cotidianul - ziar;
G – „Gândul”- ziar;
JN – „Jurnalul național” – ziar;
www.ziare.com – site de știri;

Referințe bibliografice

Hristea, Theodor, (2004). „Conceptul de neologism (cu specială referire la limba română)”. *Tradiție și inovație în studiul limbii române* Gabriela Pană Dindelegan (coord.), București: Editura Universitatea din București, 2004: 23-35.

Moroianu, Cristian, (2005). *Dublete și triplete etimologice în limba română*, București: Editura Universității din București.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana, (2006). „Anglicisme „la modă” în limbajul modei”. *Limba Română – Stadiul actual al cercetării*, Gabriela Pană Dindelegan (coord.), „Actele celui de al 6-lea Colocviu al Catedrei de limba română, 29-30 noiembrie 2006”, Editura Universității din București, 2007:581-598.